

ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE "GÜÇ" KAVRAMI

İşbu eserde yer alan veriler/bilgiler, yalnızca bilgi amaçlı olup, bu eserde bulunan veriler/bilgiler tavsiye, reklam ya da iş geliştirme amacına yönelik değildir. STM Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret A.Ş. işbu eserde sunulan verilerin/ bilgilerin içeriği, güncelliği ya da doğruluğu konusunda herhangi bir taahhüde girmemekte, kullanıcı veya üçüncü kişilerin bu eserde yer alan verilere/bilgilere dayanarak gerçekleştirecekleri eylemlerden ötürü sorumluluk kabul etmemektedir. Bu eserde yer alan bilgilerin her türlü hakkı STM Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın işbu eserde yer alan bilgi, yazı, ifadenin bir kısmı veya tamamı, herhangi bir ortamda hiçbir şekilde yayımlanamaz, çoğaltılamaz, işlenemez.

“Güçlü olan istediğini yapar, zayıf olan ise katlanması gerekene katlanır.”

Thucydides

 Elif Merve DUMANKAYA

1. GİRİŞ

Thucydides, MÖ 431-MÖ 404 yılları arasında cereyan eden Peloponez Savaşı'nın sonunda Atina ile Melosluların durumunu bu sözle tasvir etmişti. Burada “güçlü olan”, Sparta'ya açtığı savaşta kendisini desteklemeye yanaşmayan Melos'u talan eden Atina, “zayıf olan” da Atina'nın bu kızgınlığı karşısında yenilgiye uğrayan Meloslulardı. Peloponez Savaşı'ndan bu yana geçen 2500 yıl boyunca tarih sahnesinde “güçlü olan” taraf ile “zayıf olan” taraf sık sık değişse de **gücün varlığı** hiç değişmeden kaldı.

Kuşkusuz güç olgusu toplumların gelişmesine bağlı olarak her zaman değişmiş, yeni biçim ve nitelikler kazanmıştır. Gücün tüm tarih boyunca politikanın belirleyici bir unsuru olması onun her zaman sosyal bilimlere başta olmak üzere birçok bilim dalında araştırmacıların dikkat odağında yer almasını getirmiştir. Güç olgusunun ve değişen doğasının tanımlanması, açıklanması, özelliklerinin saptanması, hatta ölçülmesi konularında çeşitli çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplini içinde ise güç konusu her zaman merkezi bir yer tutmuştur. Bu çalışmamız güç konusunun Uluslararası ilişkiler disiplini bağlamında nasıl ele alındığını tartışmaktadır.

Ancak güç kavramını Uluslararası ilişkiler perspektifinden ele almadan önce, bu disiplinin doğuşunu ve yapısını kısaca incelemek yerinde olacaktır.

2. ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNİN DOĞUŞU VE GÜÇ KAVRAMI

2.1 Disiplinin Doğuşu

1918'de Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi aynı zamanda çok etnisiteli imparatorlukların da sonunu getirmişti. Uluslararası sistemde yapısal değişimler yaşanmaya başlamıştı. Yeni bir siyasi sistemin oluşmakta olması eski siyaset anlayışının düşünce bütününden kalma kalıplardan kurtulmak ve yeni sistemi yeni parametreleri üzerinden okumak adına farklı yaklaşımlar arayışını getirmişti. Bu doğrultuda atılan ilk adım, 1919 yılında Aberystwyth'te Galler Üniversitesi bünyesinde Woodrow Wilson adına Uluslararası Politika Kürsüsü'nün kurulması olmuştur. Uluslararası ilişkiler disiplinine kurumsal bir kimlik kazandırma yönündeki bu ilk adımı 1923 yılında London Schools of Economics çatısı altında ikinci kürsünün kurulması izlemiş ve bu gibi örnekler izleyen yıllarda artmıştır^[1].

Uluslararası ilişkiler disipliniyle ilgili ilk akademik kürsü Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1919 yılında kurulmuş olmakla birlikte, Uluslararası ilişkiler kavramının tarihi çok daha eskilere dayanır. Uluslararası ilişkilerden söz edilmesi, 30 Yıl Savaşları'nın sonunda 1648 yılında imzalanan Vestfalya Barışı'na kadar uzanır. Protestanlığın yükselişi, o zamana kadar Katolik mezhebinin anlayışıyla

1 Richard Devetak, “An Introduction to International Relations: The Origins and Changing Agendas of a Discipline”, Richard Devetak., Anthony Burke and Jim George (eds.), *An Introduction to International Relations*, New York, Cambridge University Press, 2007, pp. 4-5.; Erdem Özlük, “Uluslararası İlişkiler Disiplini'nin Doğuşu, Kimliği ve Sorunları”, Şaban Kardaş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 105.

yönetilen prenslikler ve muhtelif siyasi entiteler arasında, Avrupa'yı baştan aşağı kasıp kavuran mezhep savaşlarına yol açmıştı. Bu savaşlar bugün Almanya sınırları içinde kalan Vestfalya'da barış anlaşmaları imzalanmasıyla sona ermişti. Vestfalya Barışının getirdiği siyasi paradigma değişimi, 17'nci yüzyıldaki siyasi çevreyi etkilediği kadar günümüz Uluslararası İlişkiler anlayışının da kökenini oluşturur.

Özetle, Uluslararası İlişkiler disiplini sadece tek bir tarihe veya başlangıç noktası sayılabilecek bir dönüm noktasına dayandırmak çok da doğru olmamaktadır. Zira, düşünce gelenekleri ve disiplinler, belirli bir kültür ve birikim çerçevesinde yoğrularak sürekli bir gelişim ve evrim geçirirler^[2]. Ayrıca Uluslararası İlişkilerin hukuk, siyaset, sosyoloji, antropoloji ve tarih gibi farklı çalışma alanlarının oluşturduğu geniş birikimden beslendiği de hatırlatılmalıdır.

2.2 Güç Kavramı ve Uluslararası İlişkiler

Uluslararası İlişkilerin bir sosyal bilim olarak gelişmesinde "güç" kavramının belirleyici rolü olmuştur. Bu, hem kavramın paradigma özelliği açısından geçerlidir, hem de hacim olarak bu disiplinin literatüründe en geniş yere sahip çalışmaların bir bölümü de yine güç kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır^[3].

2.2.1 Güç Kavramının Tanımlanmasındaki Zorluklar

Güç kavramının tanımlanmasında belli bazı zorluklar vardır. Burada temel olarak iki durumdan söz edilebilir. İlki, güç kavramının tanımındaki sınırların belirsiz oluşudur. Buradaki belirsizlik, güç olgusunun belirli nitel ve nicel unsurlar üzerinden açıklanmaya çalışılmasının yarattığı devasa hacimden ileri gelmektedir. Bu hacmin içinde nicel değere sahip unsurların bulunması güç kavramının niteliğini soyutlaştırmakta, tanımlanmasını ve sınırlarının belirlenmesini epey karmaşık bir sorun haline getirmektedir. Bir diğer zorluk ise, güç kavramının içeriğinde bulunan değişkenlerden ileri gelmektedir. Öyle ki, güç kavramının ontolojik olarak insanlık tarihi kadar köklü olan bir geçmişi olmasına karşın, gücün algılanışı ve pratikte uygulanışı söz konusu dönemin konjonktürüne ve algısına göre farklılık göstermektedir. Kaldı ki mevcut siyasi mekanizmaların yapısı, karar verme süreçlerinde etkisi bulunan aktör ve devletlerin politikalarındaki öncelikler gibi unsurlar güç kavramına atfedilen değişkenliğin derecesini artırmaktadır^[4]. İçinde bulunulan zamanın "gereklilik"leri de gücün hangi kavram üzerinden tanımlandığı noktasında önem arz etmektedir.

Örneğin 18'inci yüzyıl Avrupa'sına bakıldığında güç kavramı "nüfus"un büyüklüğüyle eşdeğer görülmektedir. Çünkü kıtaya yayılmış savaş hali, kendi bekalarını muhafaza etmeleri bakımından devletleri bazı kaynaklara

sahip olma konusunda son derece zorlamaktaydı. Bu noktada siyasi aktörlerin karşısına çıkan temel iki zorluk alanı; savaşın finanse edilmesi ile idame ettirilmesi idi. Nüfus faktörünün savaşın finanse edilmesinde bir değişken olarak ortaya çıkmasının nedeni, nüfusun vergi sistemine kaynak oluşturmasından ileri gelmekteydi. Öte yandan, nüfus aynı zamanda "askeri güç" bakımından piyadelerin istihdam edilmesinde de son derece kritik bir öneme sahipti. Dolayısıyla o dönem için güç olgusu, son derece somut olan ve nicel bir karşılığa sahip bir unsur üzerinden okunabilmekteydi^[5].

Daha sonra 19'uncu yüzyıla geçildiğinde ise, güç kavramının altını dolduran dinamikler arasında nispeten daha farklı unsurların yer aldığı görülmektedir. Sanayinin artan önemi ve neticesinde gelişen raylı sistemler dönemin savaşlarının ve güç mücadelelerinin sonucuna doğrudan etki eden yeni parametreler haline gelmiştir. Bu bağlamda Bismarck yönetimi altındaki Almanya, 1860'lardan itibaren ülkenin dört bir yanını demiryoluyla örmüş ve ulaşım hızını yükselterek muharebe alanında çabuk zafer elde etmeyi kolaylaştırmıştır.

Bu iki yüzyılda güç kavramının biçimlenmesine temel olan "nüfus", "sanayi" ve "demiryolu" olguları, farklı kompozisyonların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Öyle ki 18'inci yüzyılda güçlü olmanın temel unsuru olarak addedilen nüfus, 19'uncu yüzyıl sonlarındaki Rus Çarlığı açısından bakıldığında bir anlamda dezavantaj anlamına gelmekteydi. Çünkü her ne kadar Çarlığın nüfus kaynağı Avrupa'nın geri kalanından üstün olsa da bu nüfusun mobilize edilmesi demiryolları olmadığında o kadar da basit değildi. Buna karşılık 20'nci yüzyılda raylı sistemler tesis etmeye başlaması Çarlık Rusya'sının bir anda tehdit unsuru olarak algılanmasına yol açmıştır. Demiryollarının sunduğu bu yeni avantaj, sonunda Avrupa genelindeki güç dengelerinin değişmesine neden olmuştur. Zira sanayi devriminin olanak verdiği demiryolları İngiltere'nin "üzerinde güneş batmayan imparatorluk" olarak isimlendirilmesine katkısı olan deniz gücünün etkisini, kırmaya başlamış ve İngiltere'yi bu alandaki başat gücünden mahrum bırakmıştır^[6].

Günümüze bakıldığında, 1970'lerde başlayıp etkileri 1980'lerde gözle görülür hale gelen neoliberalleşme önem kazanmaktadır. Neoliberalleşmenin literatürde yer almaya başlaması ve bu dönemde küreselleşmenin dalga dalga yayılması itibarıyla, sadece Uluslararası İlişkilerde değil birçok alanda iç içe geçmiş şekilde yeni normların oluşmaya başladığı görülmektedir. Neoliberalleşmenin yarattığı dalga, artık siyasetin sadece politika ve karar verme mekanizmaları tarafından yürütülemeyeceğini, aynı zamanda ekonomik göstergelerin ve paradigmaların da bu süreçte başat rol oynayacağına görülmesi açısından önemli bir çıkış noktası olmuştur^[7]. Bu dönemde gücün uygulanması noktasında

2 Richard Devetak, "An Introduction to International Relations: The Origins and Changing Agendas of a Discipline", Richard Devetak, Anthony Burke and Jim George (eds.), *An Introduction to International Relations*, New York, Cambridge University Press, 2007, p. 6.

3 Oktay Tanrısever, "Güç", Atilla Eralp (der.), *Devlet ve Ötesi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014 (8. Baskı), s. 53.

4 Haluk Özdemir, "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, 2008, ss. 117-118.

5 Joseph S. Nye Jr., "The Changing Nature of World Power", *Political Science Quarterly*, Vol. 105, No. 2, Summer 1990, pp. 178-179.

6 Joseph S. Nye Jr., "The Changing Nature of World Power", *Political Science Quarterly*, Vol. 105, No. 2, Summer 1990, p. 178.

7 Haluk Özdemir, "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, 2008, ss. 117-118.

aslında devletlerin kullandığı dil de değişmiştir. Aslında, her zaman diliminin ruhunun farklı yapı arz ettiği ve küresel siyasetin de bu yapıya göre birtakım iletişim becerileri geliştirdiği bilinmektedir. Askeri olarak güçlü olmanın tek yol olarak kabul edildiği bir dönemde, bir devletle karmaşık ve süreklilik arz eden ticari/ekonomik ilişkiler tesis etmektense, karşıdaki devleti fethetmenin daha kolay bulunması örnek olarak verilebilir. Bir diğer ifadeyle, günümüzde yaygın bir ilişki türü olan ekonomik ilişkiler, yüzyıllar öncesinde kurulması son derece zahmetli ve belki de imkânsız olarak görülen bir araç olarak addedilmektedir^[8].

Sonuç olarak, gücün tanımlanmasında tek ve genel geçer bir ifadenin var olmamasının nedeni, her farklı dönemde gücün unsurlarının değişmesi ve yenilenmesidir.

2.2.2 Güç Kavramının Tanımı

Peki, güç nedir, Uluslararası İlişkiler perspektifinden güç nasıl ele alınmaktadır?

Güç kavramı, Uluslararası İlişkiler literatüründe en sade ifadeyle Robert A. Dahl tarafından, “A aktörünün B aktörü üzerinde sahip olduğu ve B’nin aksi takdirde yapmayacağı bir şeyi, B’ye yaptırmasına yarayan unsur” olarak tanımlanmıştır^[9]. Joseph S. Nye, gücü “deneyimlenmesi, tanımlanması ve ölçülmesinden daha kolay olan ve birinin niyetlerine ve hedeflerine ulaşabilme yeteneği” şeklinde ifade etmiştir^[10]. Bu tanımlara ilaveten, Uluslararası İlişkiler alanında çeşitli teorilerin güç kavramının içeriğine ve tanımına katkı yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda disiplinin kuruluşunun ilk yıllarında hayli etkisi görülen Realist akımın, özellikle güç kavramının altının doldurulmasında hatırı sayılır bir rolü olduğu hatırlatılmalıdır. Bu teori ışığında Klasik Realizm öncüleri arasında görülen tarihçi Edward Hallet Carr, 1939 yılında kaleme aldığı *Yirmi Yıl Krizi: 1919-1939* adlı eserinde “Uluslararası Siyasette Güç” başlıklı bir bölüme yer vererek, gücü uluslararası siyasetteki boyutlarıyla ve yansımalarıyla ele almaya çalışmıştır. Siyaseti temel olarak “güç siyaseti” olarak tanımlasa da, gücün siyaseti tanımlamada tek başına tatmin edici bir unsur olmadığını dile getirmiştir^[11].

2.2.3 Morgenthau ve Güç

Yine Klasik Realizmin temel metinlerinden olarak görülen Hans J. Morgenthau’nun *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*^[12] adlı eserinde, “Siyasal Realizmin 6 Prensipleri” listelenmiştir. Bu prensipler arasında “çıkar” kavramını tanımlarken, Morgenthau güce ilişkin birtakım vurgular da yapmıştır. Siyasal realizmin uluslararası siyasetteki yerini bulabilmesinde yol gösterici faktör

olarak gücün altını çizmiştir. Morgenthau güç kavramını iki başlıkta ele almaktadır:

- Politik Güç
- Milli Güç

Morgenthau, uluslararası politikayı bir güç arayışı olarak tanımlamış ve her ne kadar devletlerin nihai hedeflerinin farklılık gösterebileceğini vurgulasa da, günün sonunda en önemli hedeflerinin güç veya bir diğer ifadeyle güce ulaşmak olduğunu ifade etmiştir. Devletlerin belirledikleri hedefleri hayata geçirmeleri noktasında uluslararası politikayı araç olarak kullandıklarını, bunu da gücü elde etme çabasıyla sağladıklarını dile getirmiştir. Woodrow Wilson’ın dünyayı demokrasi adına daha güvenli bir yer haline getirmek istemesi, Haçlıların kutsal mekânları kâfirlerden arındırması ve Nazilerin Doğu Avrupa’yı kendi kolonileri haline getirme çabasını da bu bağlamdaki örnekler olarak göstermiştir^[13].

Milli güç konusunda ise, genel olarak güç kavramına ilişkin yaptığı tanımları yinelemiştir. Morgenthau, güç kavramı ile “bir bireyin, diğer bireylerin zihni ve hareketleri üzerindeki gücü” ve “bireylerin birbirleriyle toplumsal ilişim halinde olmaları anında bulunan bir olgu”yu kastettiğini ifade etmiştir. Morgenthau’ya göre millet/ulus, ortak karakteristik özelliklere sahip bireyler topluluğudur^[14]. Ortak karakteristik özellikleri bulunan milletlerin/ulusların sahip oldukları milli güç unsurları, Morgenthau tarafından dönemin şartları da dikkate alındığında toplam dokuz kategori olarak belirlenmiştir^[15]:

1	Coğrafya
2	Doğal Kaynaklar <ul style="list-style-type: none"> - Gıda - Hammadde - Petrolün Gücü
3	Endüstriyel Kapasite
4	Askeri Hazırlık <ul style="list-style-type: none"> - Teknoloji - Liderlik - Silahlı Kuvvetlerin Niceliği ve Niteliği
5	Nüfus <ul style="list-style-type: none"> - Dağılım - Trendler
6	Milli Karakter
7	Milli Maneviyat/Manevi Değerler
8	Diplomasinin Kalitesi
9	Hükümetin Kalitesi

8 Richard N. Rosecrance, *The Rise of the Trading State*, New York, Basic Books, 1986, p. 160.

9 Robert A. Dahl, “The Concept of Power”, *Behavioural Science*, Vol. 2, No. 3, July 1957, pp. 202-203.

10 Joseph S. Nye Jr., “The Changing Nature of World Power”, *Political Science Quarterly*, Vol. 105, No. 2, Summer 1990, p. 177.

11 Edward Hallett Carr, *Yirmi Yıl Krizi: 1919-1939*, çev. Can Cemgil, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 147.

12 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1948.

13 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), p. 31.

14 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), p. 117.

15 9 başlığın derlendiği aralık için bkz. Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 127-169.

Coğrafya, devletlerin sahip olduğu stabil bir özellik olarak ifade edilmiştir. Örnek olarak ABD'nin diğer kıtalara hem batıdan hem doğudan millerce uzaklıkta olmasının ABD'nin dünyadaki konumunu belirlediğinin altı çizilmiştir. ABD'nin bu durumunun güç açısından önemli bir faktör olduğu ve Washington'un elini güçlendirdiği hatırlatılmıştır. Yine coğrafi avantaj olması bakımından İngiltere örnek verilmiştir. İngiltere'nin Avrupa kıtasına karadan direkt bağlantısının olmaması, saldırılara karşı kendini koruyabilmesinde en önemli faktörlerden biri olarak gösterilmiştir. Öte yandan coğrafyanın kimi durumlarda da tehdit unsuru olabileceğini vurgulayan Morgenthau, Polonya ve Doğu Almanya sınırlarına dayanan SSCB'yi örnek vermiştir. Ne yüksek dağların ne de diğer coğrafi unsurların, SSCB'yi batısındaki komşularının topraklarından ayıramadığını söylemiştir^[16]. Dolayısıyla coğrafya, bir ülkenin milli gücü açısından kimi durumlarda avantaj, kimi durumlarda ise dezavantaj olabilmektedir.

Doğal kaynaklar kapsamında yer alan gıda konusuyla ilgili olarak, ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilen devletlerin, sürekli gıda ithalatı gerçekleştirme mecburiyetinde olan devletlerle karşılaştırıldığında daha avantajlı oldukları ifade edilmiştir. Bir devletin gıda alanında kendine yeterliliğinde, nüfusunun ve gıda kaynaklarının birbirlerini ne derece dengelediği önem arz etmektedir. Doğal kaynaklara üretim açısından bakıldığında; hammadde, ülkenin endüstriyel üretiminin devam etmesi ve olası durumlarda kendini teminat altına alabilmesi gibi konular düşünüldüğünde son derece kritik öneme sahiptir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte farklı hammaddelerin endüstride kullanılması, bu yeni kaynaklara sahip devletlere yeni üstünlükler tanımaktadır. Örneğin, nükleer çağa geçişle birlikte uranyumun değeri inkâr edilemez bir boyuta ulaşmıştır. 100 yıl öncesine kadar bu denli aranan bir element olmayan uranyum, artık devletlerin güçlerini etkilemektedir. Morgenthau ayrıca, petrolün gerek sanayi gerekse savaş için kilit bir kaynak olduğunu vurgulamıştır. Bu noktada Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransız Dışişleri Bakanı olan Clemenceau'nun şu sözüne yer vermiştir: "Petrolün bir damlası, askerlerimizden bir damla kanına değer"^[17].

Endüstriyel kapasite ile ilgili olarak, bir devlet hammadde bakımından zengin olsa da, bu zenginliği işleyip belirli bir ürüne dönüştüremezse bu hammaddenin varlığı belirli bir güç unsuru oluşturamadığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda teknolojinin gelişmesiyle birlikte, ağır sanayi milli gücün vazgeçilmez parçası haline gelmiştir. Bu sanayileşmeyi gerçekleştirebilen veya yüksek endüstriyel kapasiteye sahip devletlerin büyük güçler olması, çok da şaşırtıcı değildir^[18].

Askeri hazırlık ise, diğer milli güç unsurlarına esas değerlerini kazandırmaktadır. Morgenthau'ya göre; milli gücün askeri hazırlığa dayanması son derece doğaldır. Askeri hazırlık durumunun bir milli güç çarpanı olmasında en önemli koşullardan biri, teknolojik altyapının devletin askeri imkân ve kabiliyetlerini pekiştirecek boyutta olmasıdır. Dolayısıyla teknolojik yenilikler askeri altyapıya da uyarlanmalı ve bu alandaki gelişmeleri takipte zamanın gerisinde kalınmamalıdır. Bunun yanında, askeri liderlik de aynı şekilde bu unsurun sağlıklı bir şekilde milli güç çarpanı olarak değerlendirilmesinde kilit rol oynamaktadır. Sonuç olarak teknolojik kabiliyetler, askeri liderlik ve silahlı kuvvetlerin niteliği ve niceliği, askeri hazırlık unsurunun milli güç içindeki itici kuvvet olma konumunu etkileyecek alt faktörler arasında gösterilmektedir.

İnsan topluluğu açısından değerlendirildiğinde **nüfus** unsuru, milli güç içindeki insani faktörleri temsil etmektedir. Morgenthau'ya göre; nüfusun artması, ilgili devletin gücünün de aynı oranda artacağı anlamına gelmez. Böyle bir korelasyon olsaydı, eserin kaleme alındığı dönemde 1 milyar nüfusla en yüksek insan popülasyonuna sahip olan Çin'in, en güçlü devlet olması gerekirdi. Her ne kadar nüfus belirli bir avantaj sağlasa da, nüfusun etkin olarak kullanılmadığı bir durumda kalabalık nüfusun ne derece avantaj sağladığı sorgulanmalıdır^[19].

Milli karakter ile manevi değerler daha çok milli gücün nitel ve insani unsurları arasında yer alır. Bu unsurların, direkt olarak ölçülebilir olmaması milli güce soyut nitelik kazandırır^[20].

Diplomasinin kalitesi, her ne kadar stabil olmasa da milli gücün unsurları arasında en fazla öneme sahip kriter olarak görülmüştür. Bu unsur, diğer faktörleri birleştirerek onlara bir yön vermekte, ağırlıklarını belirlemekte ve bu faktörlere gidilecek yön göstermektedir. Morgenthau, savaşın kazanılması için gereken stratejinin anlamını barış zamanında diplomasinin verdiğini beyan etmiştir. Diplomasinin bu işlevini, milli gücün unsurlarının bir sanatmışçasına bir araya getirme olarak nitelendirmiştir^[21].

Morgenthau'nun milli güç unsurlarından sonuncusu, **hükümetin kalitesi**dir. Morgenthau'ya göre iyi bir hükümetin temel olarak yerine getirmesi gereken koşullardan biri, kendine kazanç sağlayabilecek dış politika araç ve yöntemlerini seçmek olmalıdır. Ayrıca hükümet, hem kaynakların hem de diğer milli güç unsurlarının dengeli ve uyumlu bir şekilde kullanıldığından emin olmalıdır.

2.2.4 Güç Kavramına İlişkin Farklı Yaklaşımlar ve Sınıflandırmalar

Uluslararası ilişkilerin sosyal bilimlerdeki geçerli ölçütler bakımından bilimsel bir nitelik kazanmasında davranışsalci

16 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 127-129.
17 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 130-133.
18 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 136-138.
19 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 142-143.
20 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 146-147.
21 Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, 1985 (6th Edition), pp. 158-159.

yaklaşımlar önemli rol oynamıştır^[22]. Güç kavramına farklı bir yaklaşım olarak Davranışsal Güç Anlayışı incelenmelidir.

Davranışsal Güç Anlayışı

Davranışsal okulun, gücün tanımlanması noktasındaki temel endişelerinden biri; güç kavramının tanımının belirli bir sınıra sahip olmamasından ileri gelmektedir. Uluslararası sistemde devletler sürekli karşılıklı etkileşim içindedir ve birbirlerinin davranışlarını etkilemektedir. Dolayısıyla bir aktörün diğer aktörün tercih ve davranışları üzerinde yarattığı etki, gücün ölçülmesi bakımından bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır^[23].

Bir devletin sahip olduğu güç aracılığıyla diğer devletin davranışlarını etkileme yetisi, temel olarak üç şekilde kendini gösterebilir^[24]:

- Tehdit, cezalandırma ve sert güç
- Ödüllendirme
- Yumuşak güç

Tehdit, cezalandırma ve sert güce bakıldığında; cezalandırma ile bir devlet elindeki imkân ve kabiliyetleri, diğer bir devletin aleyhine olacak şekilde kullanmaktadır. Gerek askeri kuvvet kullanımı gerek ekonomik yaptırımlar veya diplomatik olarak yalnızlaştırma gibi metotlarla karşı devletin davranışlarını veya siyasi tercihlerini etki ve baskı altına alacak şekilde karar verme süreçleri ve politik eylemleri kısaca altına alınabilir. Tehdit de yine aynı şekilde, karşı devletin davranışlarını kontrol altında tutmak veya o devletin tercihlerini istenilen yöne çevirmek amacıyla sert güç kapsamında kullanılabilir^[25].

Ödüllendirmede ise askeri, diplomatik ve ekonomik ödüller aracılığıyla diğer devletlerin davranışları üzerinde etki sahibi olabilmek mümkündür. Bu bağlamda ABD'nin Soğuk Savaş zamanında SSCB ile ittifaka gitmemeleri karşılığında askeri yardım yaptığı ülkeler hatırlanmalıdır. Ödüllendirme yöntemini kullanan ve bu özelliğiyle hayli öne çıkan uluslararası aktörler arasında Avrupa Birliği (AB) görülmektedir. AB, devletlerin davranışlarını ikili anlaşmalar ve üyelik müzakereleri aracılığıyla kendi menfaatine veya istediği doğrultuya çevirme yetisine sahiptir. Dolayısıyla bu mekanizmasıyla diğer devletlerin davranış biçimlerini değiştirebilmesi, cazibe merkezi olduğu sürece hayli mümkün görünmektedir^[26].

Yumuşak güç, Joseph S. Nye tarafından kavramsallaştırılmıştır. Özellikle son 20 yılda sıklıkla incelenen konulardan olmuştur. Yumuşak güçten kasıt, “zorlama veya bedel yerine istenileni çekicilik yoluyla elde etme yeteneği”dir^[27]. Yani bir devlet, diğer devletin davranışları üzerinde elde etmek istediği sonucu diplomatik, ekonomik, kültürel, siyasi vb. alanlar aracılığıyla elde edebilmektedir^[28]. Hatta bu alanlarda karşı devlet için bir örnek teşkil edebilir. Bu gibi etkilerle karşı devletin diğer devlet hakkındaki algıları üzerinde bir çekim alanı yaratılabilir^[29]. Tanımından da görüldüğü üzere, yumuşak güç sert gücün sahip olduğu kuvvet uygulama, zorlama veya şiddet olmaksızın, daha soyut ve nispeten negatif algı yaratmayan yöntemlerle bir devletin davranışlarını etkilemeye yarayacak araçlar bütünü olarak tanımlanabilir. Yumuşak güç konseptinde, “meşruiyet” odak noktasıdır^[30].

Belirlenen parametreler üzerinden yumuşak gücü ölçülebilmesi için bir takım “yumuşak güç endeksleri” hazırlanmaktadır. Örneğin USC Center on Public Diplomacy'nin yayımladığı “*The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power, 2018*” ele alınabilir^[31]. 2018'in Temmuz ayında yayımlanan bu raporun giriş cümlesi oldukça dikkat çekicidir:

“Bugünün enformasyon çağında, zafer kimin ordusunun kazanacağına değil, kimin hikâyesinin kazanacağına bağlıdır”^[32].

İki tür veri üzerinden bir skor verilerek yumuşak güç skoru hesaplanmaktadır. İlk veri grubu nesnel veriler (objective data) iken; diğer veri grubunun uluslararası oylamaya dayandığı (polling data) ifade edilmiştir. Nesnel verilerin toplam ağırlığı yüzde 70, uluslararası oylamanın ağırlığı ise yüzde 30 olarak saptanmıştır. Nesnel veriler arasındaki başlıklar; hükümet (government), dijital (digital), kültür (culture), girişim (enterprise), angajman (engagement) ve eğitim (education) iken; diğer veri grubunda yer alan başlıklar mutfak (cuisine), teknoloji ürünleri (tech products), cana yakınlık (friendliness), kültür (culture), lüks mallar (luxury goods), dış politika (foreign policy) ve yaşanabilirlik (liveability) şeklindedir. Bu kategorilere göre yumuşak güç sıralaması aşağıdaki tablodaki gibidir:

22 Oktay Tanrısever, “Güç”, Atilla Eralp (der.), *Devlet ve Ötesi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014 (8. Baskı), s. 58.

23 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardeş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, ss. 312-313.

24 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardeş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 313.

25 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardeş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 313-314.

26 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardeş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 314.

27 Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York, Public Affairs, 2004.

28 Bu gibi hususlara ilaveten popüler kültür örneklerinin de yumuşak güç bünyesinde değerlendirildiği hatırlanmalıdır. Bu bağlamda Güney Kore'nin K-Pop'u, en başarılı yumuşak güç unsurlarından sayılmaktadır. Aynı kapsamda Türk dizilerinin çeşitli Arap ülkelerinde rağbet görmesi de Türkiye'ye yönelik algıyı değiştirip, bu toplumlarda sempati yarattığından; yine yumuşak güç aracı bünyesinde değerlendirilebilir. İlgili konular için bkz. Linda Constant, “K-pop: Soft Power for the Global Cool”, *Huffington Post*, 14 November 2011, https://www.huffingtonpost.com/linda-constant/kpop-soft-power-for-the-g_b_1088238.html. (E.T.: 25.08.2018); Nehir Ağırseven and Armağan Örkü, “Evaluating Turkish TV Series as Soft Power Instruments”, *International Journal of Society Researches*, Vol. 7, No. 13, December 2017.

29 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardeş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 316.

30 Aigerim Raimzhanova, “Power in IR: Hard, Soft and Smart”, Institute for Cultural Diplomacy, University of Bucharest, December 2015, p. 6.

31 “11The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power, 2018”, USC Center on Public Diplomacy, July 122018, <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Soft-Power-30-Report-2018.pdf>. (E.T.: 25.08.2018)

32 “The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power, 2018”, USC Center on Public Diplomacy, July 2018, p. 12, <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Soft-Power-30-Report-2018.pdf>. (E.T.: 25.08.2018)

Sıra	Ülke	Skor
1	İngiltere	80,55
2	Fransa	80,14
3	Almanya	78,87
4	ABD	77,80
5	Japonya	76,22
6	Kanada	75,70
7	İsviçre	74,96
8	İsveç	74,77
9	Hollanda	73,79
10	Avustralya	72,91
11	Danimarka	70,70
12	İtalya	70,40
13	Norveç	69,60
14	İspanya	69,11
15	Finlandiya	67,71
16	Belçika	67,25
17	Avusturya	67,23
18	Yeni Zelanda	66,68
19	İrlanda	62,78
20	Güney Kore	62,75
21	Singapur	62,44
22	Portekiz	57,98
23	Yunanistan	54,63
24	Polonya	54,14
25	Macaristan	53,49
26	Çek Cumhuriyeti	52,64
27	Çin	51,85
28	Rusya Federasyonu	51,10
29	Brezilya	50,69
30	Arjantin	48,89

Tablo 1: Yumuşak Güç Sıralaması, 2018^[33]

Tablo incelendiğinde ilk 5 ülkenin sırasıyla İngiltere, Fransa, Almanya ABD ve Japonya olduğu görülmektedir. Japonya'nın bu beş ülke arasındaki tek Asya devleti olması dikkat çekmektedir. Bu ilk 5 ülkeyi Kanada, İsviçre, İsveç, Hollanda ve Danimarka takip etmektedir. 2018 yılına ait yumuşak güç endeksindeki genel görünüm ana hatlarıyla bu şekildedir.

Sert güç ve yumuşak güç kavramlarının uzantısı olarak görülebilecek **akıllı güç (smart power)** kavramına da kısaca değinmek yerinde olacaktır. Joseph S. Nye Jr. tarafından geliştirilen bu kavram ile yumuşak güç ve sert gücün iç içe geçmiş bir şekilde var oluşu ifade edilmektedir. Yani akıllı güç “zorlama yöntemini kullanan sert güç ile ikna ve çekimden ibaret olan yumuşak gücün kombinasyonu” olarak tanımlanmaktadır^[34]. Araçları açısından bakıldığında, akıllı güç askeri, diplomatik, ekonomik, kültürel, meşru ve politik yöntemlerin/ilişki türlerinin tümünü içermekte^[35] ve ihtiyaca göre gerektiği yerde kullanılabilir. Sert güç ve yumuşak güç kavramlarının uzantısı olarak görülebilecek **akıllı güç (smart power)** kavramına da kısaca değinmek yerinde olacaktır. Joseph S. Nye Jr. tarafından geliştirilen bu kavram ile yumuşak güç ve sert gücün iç içe geçmiş bir şekilde var oluşu ifade edilmektedir. Yani akıllı güç “zorlama yöntemini kullanan sert güç ile ikna ve çekimden ibaret olan yumuşak gücün kombinasyonu” olarak tanımlanmaktadır^[34]. Araçları açısından bakıldığında, akıllı güç askeri, diplomatik, ekonomik, kültürel, meşru ve politik yöntemlerin/ilişki türlerinin tümünü içermekte^[35] ve ihtiyaca göre gerektiği yerde kullanılabilir.

Söylemsel Güç

Bir diğer güç türü olan **söylemsel güç** yaklaşımına göre, fikirler, normlar, hatta söylemler uluslararası aktörlerin tercihleri ve davranışları üzerinde etki sahibi olabilmektedir. Bu söylem etkileri, diğer aktörler üzerinde güç ilişkileri kurmak adına kullanılabilir gibi, diğer devletlerin tercih ve eylemlerini etkileme amaçlı da kullanılabilir. Söylemsel güç kavramını savunan kimi düşünürler, söylemin onu dile getiren kişiden ve ona maruz kalan kişilerden bağımsız olarak düşünülemeyeceği varsayımını öne sürmektedir. Özellikle Avrupa’da taban bulan bu görüşün savunucuları arasında Michel Foucault da bulunmaktadır. Bu anlayışa göre ne Uluslararası İlişkiler teorileri ne de söylemler bağımsız bir niteliğe sahiptir. Bu noktada eleştirel kuramcılar, söylemin sebep olduğu veya altında yatan güç ilişkilerini sorunsallaştırarak gücü farklı boyutlarda incelemeye çalışmışlardır. Davranışsal veya siyasal realizmin bakış açılarındaki güçten ziyade, gücün bu yaklaşımlarla görülemeyecek boyutlarını ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Açığa çıkarılması planlanan bu yeni güç ilişkileri, bu kuramcılar açısından fikri bakımdan özgürleşmenin ilk basamağı olarak kabul edilmiştir^[36]. Ayrıca, eleştirel yaklaşıma göre gücün modern anlamı, dilin incelenmesi ve kavranmasıyla mümkün olmaktadır^[37].

Öte yandan Alexandr Wendt gibi sosyal inşacılar ise, Uluslararası İlişkilerdeki dinamikleri ve güç ilişkilerini tek başına maddi unsurların belirlemediğini ileri sürmektedir. Onlara göre, aktörler arasında önem arz eden şey maddi güçten ziyade devletlerin kendi “kimlik”lerini nasıl tanımladıklarıdır. Bu bağlamda nükleer envanter açısından bakıldığında ABD, Kuzey Kore’yi nükleer tehdit olarak görmekteyken, Kuzey Kore’den çok daha büyük nükleer güce sahip olan İngiltere’yi tehdit olarak algılamamaktadır. Bu algılama aktörlerin hem kendi kimliklerini hem de karşılarındaki devletlerin kimliklerini inşa ettikleri zeminin niteliğine dayanmaktadır^[38].

33 “The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power, 2018”, USC Center on Public Diplomacy, July 2018, pp. 42-43, <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Soft-Power-30-Report-2018.pdf>. (E.T.: 25.08.2018)

34 Joseph S. Nye, Jr., *The Future of Power*, New York, Public Affairs, New York, 2011.

35 Matteo Pallaver, “Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart”, The London School of Economics and Political Science, PhD Thesis, 2011, p. 20, http://etheses.lse.ac.uk/220/1/Pallaver_Power_and_Its_Forms.pdf. (E.T.: 02.09.2018)

36 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardaş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 319.

37 Oktay Tanrısever, “Güç”, Atilla Eralp (der.), *Devlet ve Ötesi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014 (8. Baskı), s. 68.

38 Burak Kadercan, “Güç”, Şaban Kardaş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, ss. 320-321.

3. SONUÇ

Uluslararası ilişkiler disiplininde güç kavramı, literatürde geniş yer tutan ve çok fazla tartışılacak konulardan biri olmuştur. Güç kavramı, disiplinin ana kavramlarından biri olması itibarıyla, gerek tanımı ve sınıflandırılması gerekse algılanışı açısından geniş bir yelpazeye sahiptir. Her ne kadar ilk başta somut bir kavram ve somut göstergeleri olan bir paradigma olarak düşünülse de, güç kavramı güç ilişkilerinin farklı biçimlere bürünmesi ve bir anlamda faz değiştirmesi neticesinde zaman içinde soyut konuları ve göstergeleri de içeren, bu soyutlukla genişleyerek çeşitlenen ve gittikçe karmaşıklaşan bir kavram haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- [1] Ağırseven, Nehir ve Örki, Armağan, (2017), "Evaluating Turkish TV Series as Soft Power Instruments", *International Journal of Society Researches*, Vvol. 7, Nno. 13, December 2017.
- [2] Carr, Edward Hallett, (1939) *Yirmi Yıl Krizi: 1919-1939*, çev. Can Cemgil, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- [3] Constant, Linda, (2011), "K-pop: Soft Power for the Global Cool", *Huffington Post*, 14 November 2011, https://www.huffingtonpost.com/linda-constant/kpop-soft-power-for-the-g_b_1088238.html. (E.T.: 25.08.2018)
- [4] Croxton, Derek. (2013), *Westphalia: Last Christian Peace*, New York, Palgrave MacMillan.
- [5] Dahl, Robert A. (1957), "The Concept of Power", *Behavioural Science*, Vol. 2, No. 3, pp. 201-215.
- [6] Devetak, Richard, Burke, Anthony and George, Jim (eds.) (2007), *An Introduction to International Relations*, New York, Cambridge University Press.
- [7] Joseph S. Nye, Jr., (2011), *The Future of Power*, New York, Public Affairs, New York.
- [8] Kadercan, Burak, (2014), "Güç", Şaban Kardaş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları., 2014, ss. 312-313., ss. 313-325.
- [9] Larkins, Jeremy. (2010), *From Hierarchy to Anarchy: Territory and Politics Before Westphalia*, New York, Palgrave MacMillan.
- [10] Morgenthau, Hans J., (1985), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, Alfred A. Knopf, (6th Edition).
- [11] Nye Jr., Joseph S., (1990), "The Changing Nature of World Power", *Political Science Quarterly*, Vol. 105, No. 2, pp. 177-192.
- [12] Özdemir, Haluk, (2008), "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, ss. 113-144.
- [13] Özlük, Erdem, (2014), "Uluslararası İlişkiler Disiplininin Doğuşu, Kimliği ve Sorunları", ss. 103-118. Şaban Kardaş ve Ali Balcı (der.), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları.
- [14] Pallaver, Matteo, (2011) "Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart", The London School of Economics and Political Science, PhD Thesis, http://etheses.lse.ac.uk/220/1/Pallaver_Power_and_Its_Forms.pdf. (E.T.: 02.09.2018)
- [15] Raimzhanova, Aigerim, (2015), "Power in IR: Hard, Soft and Smart", Institute for Cultural Diplomacy, University of Bucharest, December 2015.
- [16] Rosecrance, Richard N. (1986), *The Rise of the Trading State*, New York, Basic Books.
- [17] Tannısever, Oktay, (2005), "Güç", Atilla Eralp (der.), *Devlet ve Ütesi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014 (8. Baskı), ss. 53-71.
- [18] USC Center on Public Diplomacy, (2018), "The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power, 2018", July 2018, <https://soft-power30.com/wp-content/uploads/2018/07/The-Soft-Power-30-Report-2018.pdf>. (E.T.: 25.08.2018)

thinktech
STM Teknolojik Düşünce Merkezi
<http://thinktech.stm.com.tr>

